

Borowski, Eugeniusz

Znane i nieznane źródła dotyczące ks. Jana Krzysztofa Kluka w zasobach akt Archiwum Diecezjalnego w Drohiczynie

Analecta 9/1(17), 21-46

2000

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. dr Eugeniusz Borowski

ZNANE I NIEZNANE ŹRÓDŁA DOTYCZĄCE KS. JANA KRZYSZTOFA KLUKA W ZASOBACH AKT ARCHIWUM DIECEZJALNEGO W DROHICZYNIE

Wstęp

Wydawać by się mogło, że po wielu publikacjach, opracowaniach, monografiach, poświęconych osobie i dziełu księdza Jana Krzysztofa Kluka nie ma właściwie nic do dodania, gdyż wszystko zostało już napisane i powiedziane. Okazuje się jednak, że nawet źródła dawno odkryte i publikowane, nie wszystkim piszącym są w jednakowym stopniu znane, co więcej, że w zakresie odkrywania nowych danych o uczonym proboszczu z Ciechanowca, nie wszystko zostało jeszcze powiedziane. Dokładna kwerenda w zasobach Archiwum Diecezjalnego w Drohiczynie, choć z jednej strony napełnia poczuciem niedosytu z powodu niewielkiej ilości wzmianek o ks. J. K. Kluku, to jednak, z drugiej strony, przynosi nowe odkrycia, z pozoru drobne a jednak ważne, bo pozwalające wyraziściej zarysować osobowość tego wielkiego polskiego przyrodnika.

Jeżeli zestawienie tych kilkunastu wzmianek źródłowych pomoże skorygować błędy w dotychczasowych publikacjach, albo, choćby w niewielkim stopniu pomoże dokładniej i wierniej nakreślić sylwetkę księdza Jana Krzysztofa Kluka, to będzie to uzasadniało sens niniejszej publikacji.

I. Teksty źródłowe w zasobach Archiwum Diecezjalnego w Drohiczynie

1. Metryka chrztu księdza Jana Krzysztofa Kluka sygn. ADD APC I/B/7, s. 13 „b“

„Ciechanowiec. Die 13 7bris 1739 baptisavi Joannem Christoforum filium G.D. Joannis Christofori artis murariae Architecti et Elisabetae L.C.L. Mathias Stodolski Notarius de arce et N.D. Zuzanna Pisulska de domo plebaniali.“¹

Czytających zapis metrykalny zadziwia fakt pominięcia nazwiska ojca, panińskiego matki a także samego ochrzczonego. Przypisać to można albo roz-targnieniu sporządzającego metrykę księdza, albo przeświadczeniu, że wszyscy będą i tak wiedzieli jak się nazywał „Architekt sztuki murarskiej“.

2. Zapis o konsekracji kościoła parafialnego w Ciechanowcu ADD APC IB/7 s. 12

„D.O.M. A. 1739 die 26 Julii Ecclesiam hanc Praeposituralem Ciechanowiecensem, Illustrissimum Excelentissimum Reverendissimum Dominus Andreas Stanislaus Kostka Comes in Załuskie Załuski Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Luceoriensis et Brestensis nominatus Culmensis, Abbas Cervinensis, Supremus Regni Cancellarius consecravit in honorem Ssme Trinitatis et altaria septem, quibus reliquias SS Martyrum Deodati, ... Victorianae et Sanctae Clarae inclusit et aniversaliam diem dedicationis Dominicam decimam post Pentecosten assignavit.“²

Warto pamiętać, że konsekrowany kościół budowany był przez ojca księdza Jana Krzysztofa Kluka i że wkrótce po konsekracji kościoła przyszedł na świat ks. Kluk.

3. Urzędowe czynności związane z wprowadzeniem J.K. Kluka na stanowisko altaryzisty św. Rocha w Ciechanowcu.

„Negotium institutionis „A.D. 1762“ V. Christophori Kluk MOC ad Altare Tituli Sancti Rochi in Ecclesia Parochiali Ciechanoviensi situm [...] comparens personaliter V. Christophorus Kluk MOC ad altare tituli Sancti Rochi in Ecclesia Parochiali Ciechanoviensi situm, post mortem et obitum Rev. Olim Adalberti Poniatowski illius ultimi et immediate possessoris vacans, per Ill. Magnif. Thomam Comitem de Tęczyn Ossoliński, Nuremsem, Camenensem Masoviae et Ostrogiensem Capitaneum eiusdem Altaris legitimum Patronum et Collatorem.“³

Z zapisu tego dowiadujemy się, że kleryk K. Kluk jeszcze jako minoryta (mający tylko niższe święcenia – dziś zwane posługami) – skrót MOC oznacza „minorum ordinum clericus“, zaproponowany został na altarystę przy ołtarzu św. Rocha w Ciechanowieckim kościele. Zanim jednak otrzymał to kościelne stanowisko musiał w tym roku otrzymać wyższe święcenia: subdiakoniat, diakonat i kapłaństwo. Wiemy zatem, że święcenia kapłańskie otrzymał w 1762 roku.

4. Urzędowe czynności związane z wprowadzeniem ks. J.K. Kluka na stanowisko proboszcza w Winnej. ADS 87 D, s. 280, 280 „b“

„26 Augusti 1767. Negotium institutiones Adm. Rev. Christophori Kluk Altaristae Ciechanovicensis ad Ecclesiam Parochialem Winnensem post mortem A.R. Aegidii Dąbrowski vacantem.“⁴

„1767 Mercurii 2-da Menses Septembris. Negotium institutionis Adm. Rev. Christophori Kluk Altaristae Ciechanovicensis ad Ecclesiam Parochialem Winnensem praesentati, comparens personaliter Adm. Rev. Christophorus Kluk Altarista Ecclesiae Ciechanovicensis ad Ecclesiam Parochialem Winnensem, morte et obitu olim Adm. Rev. Aegidii Dąbrowski illius ultimi et immediati Rectoris vacantem, per legitimos Patronos et Collatores praesentatus, curam animarum, administrationem spiritualium et regimen temporalium rerum saepe dictae Ecclesiae Winnensis sibi comitti.“⁵

Zapisy te określają dokładnie czas objęcia przez ks. J.K. Kluka probostwa w Winnej.

5. Pierwszy zapis aktu ślubu sporządzony przez ks. J.K. Kluka, proboszcza w Winnej. ADD APW I/M/I 1750–1803, s. 52.

„Koce Borowe. 1767 die 14 9-bris. Ego Christophorus Kluk Curatus Vinnensis praemissis tribus bannis nulloquae detecto impedimento benedixi matrimonium inter NN: Petrum Zakrzewski et Agnetam Niemyska Juvenes, praesentibus fide dignis NN Jakobo Olszewski de Króle, Martini Radziszewski ibidem de Króle, Gasparo Koc de Koce Borowe.“⁶

6. ADD APC III/I/3 s. 1–3. s.1.

Po śmierci proboszcza ciechanowieckiego ks. Kaspra Kokoszki do spisania inwentarza kościoła i plebanii ciechanowieckiej powołani zostali komisarze w osobach księdza Jana Czarnockiego kanonika brzeskiego, dziekana drohiczyńskiego, proboszcza z Grannego oraz księdza Krzysztofa Kluka, kanonika kruszwickiego, proboszcza wińskiego komisarza, 11 sierpnia 1770 roku.

„Inwentarz Kościoła i Plebaniey Ciechanowieckiey, spisany po śmierci W J. X Kaspra Kokoszki Plebana Ciechanowieckiego, przez nas niżej podpisanych Komisarzow do oddania następcy na tąż Plebanią w roku 1770.“

„Jako ten Inwentarz iest rzetelnie zrewidowany i spisany, na to się podpisujemy. D. 11 sierpnia 1770 roku. X. Jan Czarnocki KB. DD. PG. Komisarz. X. Krzysztof Kluk KK. PW „Komisarz“⁷

7. Proboszcz w Ciechanowcu ADD APC I/D/1, s.1.

Następcą ks. Kaspra Kokoszki na probostwie ciechanowieckim został ksiądz Jan Krzysztof Kluk w 1770 roku. Księga zmarłych parafii ciechanowieckiej prowadzona od 1770 roku ma następujący zapis na karcie tytułowej ADD APC I/D/1, s. 1:

„Liber mortuorum in Parochia Ciechanovicensi Incipies immediate post obitum ARD Gaspari Kokoszka Curati Ecclesiae Ciechanovicensis Anno 1770. Cura RD Joannis Christophori Kluk ante Parochi Vinnensis, nunc vero Canonici Krusvicensis et Brestensis, Decani Drohicinensis, Parochi Ciechanovicensis. Deinde Canonici Cathedralis Livoniae. Artium Liberalium et Philosophiae Doctoris, Academiae et Universitatis Vilmensis Socius.“⁸

8. Przyjęcie ks. J. K. Kluka i jego matki Elżbiety w poczet członków Bractwa Trójcy Przenajświętszej w Ciechanowcu ADD APC I/V/Fr/1 s.1,7,9 „b“

„Księga Bractwa Trójcy Przenajświętszej w Kościele Ciechanowieckim przez Jaśnie Wielmożnych Ichm-cw Tomasza y Teresy Ossolińskich Nurskich, Ostrowskich etc. Starostow, fundowanego Roku 1760. W Dzień Świętey Trojcy do tegoż kościoła solemnie przy liczney Państwa y Ludu Assystencyi, przy biciu z Armat, y rezonancyi kapelli introdukowanego przez W. Imci Xiędza Jana Czarnockiego Dziekana Drohickiego proboszcza Grańskiego“.

s. 7:

Wśród wpisanych członków bractwa w roku 1763 „R.D. Chritophorus Kluk Altarista Ciechanovicensis“,

s. 9 „b“ – matka ks. J.K. Kluka „Anno 1771 die 26 Maji (...) J. Pani Elżbieta Klukowa.“⁹

9. Liber Exercitandorum in Domo Siemiaticensi ab Anno Domini 1720. (Kserokopia z Archiwum Księży Misjonarzy w Krakowie). ADD - LMS/2

Poświadczony udział ks. Krzysztofa Kluka w rekolekcjach zamkniętych, pięciodniowych w domu Księży Misjonarzy w Siemiatyczach w latach 1767, 1773, 1776, 1781, 1782

„Anno Domini 1767, Aprilis. Die 15 Aprilis finivit recolectiones spirituales quinque dierum ARD Kluk Altarista et Commendarius Ecclesiae Ciechanovicensis in ordine ad renovandum in se spiritum Ecclesiasticum. Director eius fuit R.D. Paulus Cieśllicki Congr. Miss.“

„Annus 1773. 28 Novembris absolvit Recolectiones J A R D Kluk Praepositus Ciechanovicensis 5 dierum spatio sub directione R. D. Ławicki“

„1776 2 Martii absolvit Recolectiones 5 dierum J A R D Kluk Praepositus Ciechanovicensis sub Directione RD Pohl“

„1781 Die 27 Augusti finivit Recollectiones 5 dierum J A R D Kluk Decanus Drohiciensis, Praepositus Ciechanovicensis sub directione RD Ignatii Kamieński“

„1782 Die 10 7-bris Admorum Rev. Dominus Kluk Absolvit Recollectiones 5 dierum sub directione M. Możdzeniowski C.M.“

Kolejne świadectwa głębokiej pobożności księdza Krzysztofa Kluka, szukającego w modlitewnym skupieniu pięciodniowych rekolekcji, w domu Księży Misjonarzy w Siemiatyczach, duchowej odnowy¹⁰.

10. Liber Missionum in Domo Siemiaticensi ab anno 1720 ADD LMS

(Kserokopia księgi misji prowadzonych przez Księży Misjonarzy z Siemiatycz od roku 1720. Oryginał w Archiwum Księży Misjonarzy w Krakowie – LMS)

W księdze wzmianki o misjach przeprowadzonych w Ciechanowcu przez Księży Misjonarzy z Siemiatycz w okresie, w którym proboszczem w Ciechanowcu był ks. Krzysztof Kluk.

„271. Civitas Ciechanowiec. Eodem anno 1770, 18 9-bris inchoata est Missio ad multas praeces MDD Ossolińskich Capitt. Nurens. In Ecclesia Parochiali Ciechanovicensi. Cuius Rector ARD Kluk. Quae duravit septimanas duabus. Communicarunt de Ritu Latino 2500 circiter, de Ritu vero Graeco Circiter 300. Adiutores fuere praeter operariis nostris, ARD Thomas Chmielewski superior, ARD Czechowicz, RD Antonius Wadowski et Catechista Ch. Joannes Dmoszewski, qvatuor Sacerdotes ordinis minorum.“

„314. Ciechanowiec Oppidum. 1775.

In hoc Oppido sub tempus Jubilei inchoata est Missio Dominica 18 post Pentecosten quae duravit duabus septimanas. Catecheses et conciones more apud nos solita habentur. Haec Missio Processione publica peracta finita est. Operarii fuere RD Antonius Wadowski et CH. Lewiński seminariista. Numerus communicantium fuerat 5069.“

Porównanie ilości przystępujących do komunii świętej podczas obu misji. może wskazywać na skutki gorliwej pracy duszpasterskiej, w ciągu pięciolecia proboszczowania w Ciechanowcu, księdza J.K. Kluka, skoro podczas drugiej misji komunikujących było o dwa tysiące więcej.“

11. Księga Inwentarzy i wizytacji kościoła parafialnego w Perlejewie. ADD AP-PIII/II/1, s.15, 25.

s. 15

„Status Modernus Ecclesiae Perlejoviensis, conscriptus tempore Decanalıs Visitationis expeditae, ex mandato Illustrissimi Excelentissimi ac Reverendissimi Domini Felicis Pauli Turski, Episcopi Luceoriensis et Brestensis Ordinum Aquilla Alba et S. Stanislai Eques. Per Perillustrem ac Admodum Reverendum Dominum Joannem Cristophorum Kluk Canonicum

Cathedralem Livonensem Decanum Drohiciensem, Praepositum Ciechanoviensem. Anno Domini 1787.“

s. 25:

„Inventarium Ecclesiae Perlejoviensis circa introductionem Admodum Reverendi Jacobi Zaręba, Parochi moderni, per me AR Christophorum Kluk, CL, Decanum Drohiciensem, Praepositum Ciechanoviensem, ad eadem Ecclesiam introducti, fideliter revisum et conscriptum, Anno Domini 1782 die 15 Maii“.

Ślady dziekańskiej działalności ks. J. K. Kluka¹².

12. Interesujące wzmianki umieszczone między metrykalnymi zapisami aktów zgonu, dokonywane przez ks. J.K. Kluka, zdradzające jego pasję kronikarską. ADD APC I/D/1, Księga zmarłych parafia Ciechanowiec 1770–1798, s. 3 „b“, 10 „b“, 16 „b“, 18 „b“.

s. 3 „b“, rok 1772, marzec:

„Circa hoc tempus sepulti sunt in Coemeterio duo milites de Militia Moschovitarum, in proelio a Polonis occisi, quorum licet nomina sunt ignota, attamen ex fide testium constabat illos fuisse Catholicos, ideoque sepultura Ecclesiastica non indignos. Contigit hoc circa ultimos dies, mensis praeteriti nempe februarii.“

s. 10 „b“, rok 1776:

„Die 21 Martii hoc anno, hora tertia pomeridiana in Oppido Ciechanowiec, stante vento vehementi, incendium devastavit incipiendo a platea Kozarska dicta usque ad Ecclesiam Ritus Graeci exclusive, domos Judeorum 32. Christianorum in plateis Malecka et Kusa dictis 23 Horrea 10, Braxatorium 1.“

s. 16 „b“, rok 1781:

„Die 3-tio Maii vespertino tempore, circa horam nonam Oppidum Ciechanowiec casuali gravidi incendio est devastatum. Igne consumpte sunt omnes casae mercatorum cum plurimis eorum mercibus. Insuper tam in corpore Oppidi, quam etiam in plateis Kozarska, Drohicka, Kusa et extra fluvium Nurzec, Nowe Miasto, plurima aedificia tam Christianorum quam Judeorum, cum Synagoga, Balneo, Molendino etc. Numerus aedificiorum combustorum generaliter sumptus efficit 270 inter quae numerantur 23 Domus Christianorum, cum adiunctis horreis etc.“

s. 17 „b“, rok 1781:

„Ciechanowiec. Die 3 8-bris. Post finitam Missionem per Presbyteros Congregationis Missionis e Domo Siemiaticensi, post devotionem 40 horarum, obtenta licentia Off. Janoviensis expurgandi sepulchri et Ossarii, hac die est solennis devotio pro Defunctis, colectaque ossa, quotquot reperiri poterant, solenniter sepulta in Coemeterio. Locus huius sepulturae est ab ossarii communis ad servanda ossa. Effossa pro hac necessitate terra propius ad Ossarium accedendo, reperta magno numero ossa, innuebant hoc loco fuisse factam sepulturam ossium, licet supra memoriam hominum.“

s. 18 „b“, rok 1782:

„Annus 1782. Die 1 Januarii, hora 6-ta pomeridiana; morbi molestiis plus decem septimanis patienter, pie et exemplariter toleratis, Sacramentis aliquoties christiano more refectus Ecclesiae Ciechanoviensis Colator, Sacerdotum verus cultor. Subditorum et miserabilium Pater. Christianae legis ardens Zelator et ultimum clausit vitae terminum. P.M. D.Dnus Thomas Comes de Tenczyn Ossoliński, Nurensis, Ostroviensis, Camenecensis. etc Capitaneus. Annorum 65 Utinam diutius viveret! Sepultus in Sepulchro Ecclesiae.“¹³

13. Metryka zgonu matki ks. J.K. Kluka. ADD APC, Księga zmarłych par. Ciechanowiec – Sygn. I/D/1 1770–1789, nr 100/1791, s. 43.

„1794. Ciechanowiec. 12 X-bris. Hora media post meridiem, mortua est Charissima Mater moderni Pastoris Ecclesiae Ciechanovicensi: D. Elisabetha, consors olim D. Adriani Christophori Kluk, annorum 86 et dierum 24. Piae vixit, pie mortua: in aegritudine plus quam annuali, pluries confessa communicavit, ultimo Viatico, Extrema Unctione refecta, generali absolutione donata, obdormivit in Domino. Sepulta in Sepulchro Ecclesiae.“¹⁴

Intrygujące jest to, iż podobnie jak w metryce chrztu księdza J.K. Kluka, tak i w zapisanym akcie zgonu jego matki – Elżbiety nie figuruje jej panieńskie nazwisko.

14. Metryka zgonu ks. Jana Krzysztofa Kluka. ADD APC I/D/1 Księga zgonów w parafii Ciechanowiec 1770–1789, s. 50, nr 49/1796

„Ciechanowiec. Anno Domini 1796. Die 2 Julii. Mortuus est Perillustrius Adm. Rev. Dnus Christophorus Kluk Can Livonensis et Brestensis. Parochus Ecclesiae Ciechanoviensis. Socius in Universitate Vilmensi. In literis eruditissimus, praesertim in Historia Naturali de qua plures Libros edidit. Pastor fuit vigilantissimus, in cura Animarum zelotissimus, erga pauperes singulariter beneficus. Vitae exemplaris. Vixit annis 59. Regebat Ecclesiam Ciechanovicensem ut Curatus annis 26. Incidit in Phtisim in qua per 4 annos egrotabat non surgendo e lectulo, et tandem Sacramentis munitus obdormivit in Dno.“¹⁵

15. Kopia testamentu księdza J.K. Kluka. ADD APC VIII/R/1

„Testament X. Krzysztofa Kluka i Botanika.
W Imię Pańskie.

Czekając ostatnich wyroków Boskich dopełnienia, będąc przy rozumie i wszelkiej przytomności, acz nie własną lecz uproszoną ręką, następujące ostatnią woli mojej ten Testament czynię rozporządzenie y oświadczenie. Protestuję się, że chcę, pragnę y stanowią, za łaską Boga mego y reszcie momentów moich dożyć i umierać w nienaruszonej Religii

Katolickiej Rzymskiej y posłuszeństwie ku Świętej Stolicy Apostolskiej Rzymskiej, a jeżeli mnie występki moje goryczą napawają, rzucam się z najgłębszą pokorą na Łono Miłosierdzia Zbawiciela Mojego. Ta ufność wszystko mi osładza, ciało moje niech będzie pogrzebane na cmentarzu Kościoła Ciechanowieckiego y obowiązuje mocno Ww Exekutorów aby przy moim pogrzebie żadnych Okazałości Exort etc nie dopuszczali. Szanuję obrządki Kościoła, ale czynić na nie expensa, szczupłość grosza, który zostawuje, niedopuszcza. Ratunku mi potrzeba, radbym aby iak najwięcej prostych Mszy za Duszę się moją odprawiło a z grosza zostającego opłaciwszy opłaty jak dalej wyrażam, mało się co ostanie. Zostawuje teraz w monecie srebrnej zł. 462 groszy 15 y kilkadziesiąt złotych Monety miedzianej. Proszę więc aby na moim pogrzebie nie było więcej proszonych Kapłanów, tylko WJX Dziekan z Grannego i proboszcz z Kuczyna z czterema Ciechanowieckimi rachując. Dla każdego z nich wyznaczam po zł. 6 a dla celebransa 12, co uczyni in Summa zł Pol. 42. Na mięso, trunki i obiad dla Xsieży nie wyznacza się, lecz na to ma bydz Expens z Monety Miedzianej. Dziadów i Babów Szpitalu Ciechanowieckiego in summa zł. 10. Illustrissimum Officium Janoviense proszę o litość. że więcej wyznaczyć nie mogę za Dekret Approbationis Testamenti Qvietationis WW. Executorów itd. Iak złotych sta. Na dom Invalidarum in summa 50 zł. Dwom WW Executorom, każdemu po zł. 70. In summa zł 140. Resztę grosza obowiązuję WW. Executorów, aby na proste msze święte za duszę moją rozdali. Inwentarz podług opisu przy odebraniu tej Plebanii, aby w całości był zostawiony. Krowy 3 zostawuję J. Panu Ratajskiemu, krowę, Romamowskiemu Organistemu Ciechanowieckiemu 1 krowę, Franciszkowi Dłuskiemu za usługę przy słabości, moją jałoszkę zapisuję. Mam dwie Siostry, starszą imieniem Joannę Szimmelfenigową i młodszą Juliannę, ponieważ od Matki i ode mnie tak wiele korzystała, ale nie widzę bydz dochowanym. Młodsza zaś nie mając zdrowego rozumu, ani sobie zarobić, ani uprosić może, przeto w takowej Niedoli będącej, obmyślając sposób dożycia dalszy, wszystkie rzeczy moje do Inwentarza należące, tak żyjące jako i nieżyjące podług spisanego osobnego Regestru, a przeze mnie podpisanego, skrescencyą na mie przypadającą, zapisuję i oddaję na nią do Szpitala Ciechanowieckiego Siost Miłosierdzie, gdzie one lokuje na zawsze, obligując aby ona tam aż do śmierci dochowaną była. Siostrę zaś starszą obowiązuję mocno, aby Juliannę przystawiła to do szpitala Ciechanowieckiego, a gdyby ona nie była przystawioną, tedy majątek mój wszystek, za Duszę moją leguję, a wtedy na Szpital Siost Miłosierdzie krów 2 i korcy żyta 10 ofiaruję. Książki moje wszystkie, jeszcze za życia, podług zdania mego rozdałem i rozdysponowałem. Jeżeli się kto gorszy, jakobym o miejscu nie pamiętał, niech spożyży na plebanię, to za mnie mówić będzie. Nikomu nic nie winienem. Czeladź podług proporcji przypadającej za pół roku terazniejszego nowego zaspokojona. Protestuję się, żeż nikogo w życiu mojem nie pokrzywdził i gotów byłbym zawsze upominającemu się prawdziwej krzywdy, ostatnią suknię oddać, jeżeli pokrzywdził kogo przez nieświadomość, proszę Boga aby raczył przyjąć

za pokrzywdzonego z tych Mszy, które za mnie dysponuję. Dobroczynne dla mnie w życiu mojem JWW Teresa z Lanckorońskich Hrabinią Ossolińską, Starością Nurską, Katarzyną z Hrabów Ossolińskich, Hrabinią Jabłonowską Kasztelanową wiślicką, Kollatorki miejsca tego. Waszemi łaskami się pasłem, niech Bóg na was zlewa swoje Błogosławieństwo. Waszej protekcji polecam ten testament. U nóg waszych żebrzę odpuszczenia moich ułomności. Przez was oświadczam się, że wszystkim z serca odpuszczam. Parafio Ciechanowiecka nieużyteczny Ci byłem, daruj mi przepuść Niech Bóg da ci po mnie pasterza, któryby moje niedostateczności nadgradzał. Za Exekutorów mojego testamentu obieram osobie W.J.X. Wojciecha Gogolewskiego Dziekana Drohickiego, Proboszcza Granieńskiego y W.J. pana Jana Kłopotowskiego K.C. ufając, że mi tej uczynności nie odmówią. Polecam ich Łasce i Opiece biedną siostrę moją Juliannę, aby pamiętali o niej i tam gdzie żądam umieścić starali się. Na ostatek Testament ten nie tylko wybitą pieczętą i podpisem własnej ręki ale podpisem świadków stwierdzam. Działo się w Domu Plebańskim w Ciechanowcu Roku 1796. Lipca Drugiego Dnia.

X. Krzysztof Kluk K.J.P.C.

Jako świadek tego Testamentu podpisuję się ręką własną

X. W Hrepiński K.K. K.C.

Wezwany na świadectwo tego Testamentu podpisuje się Datt w Ciechanowcu Roku 1796 Lipca 2 dnia

X Jakub Sosnowski W.K.C.

Jako świadek tego Testamentu własną ręką podpisuje się

X. J. Blakicki P.C.C.

Jako przytomny świadek podpisuję się

Pilczarski¹⁶

Tekst testamentu ks. J. K. Kluka dostarcza wielu informacji o rodzeństwie proboszcza ciechanowieckiego, o takich cechach jego charakterze jak pokora, duch ubóstwa, miłość do Boga i Kościoła, wrażliwość na los chorej umysłowo młodszej siostry Julianny.

16. Parafie należące do dekanatów: bielskiego, brańskiego i drohiczyńskiego w diecezji lucko-brzeskiej w XVIII wieku. ADD ADS D 58, s. 99, A.D. 1727

„Decanatus Bielscensis cui Ecclesiae Parochiales infrascriptae sunt subiectae: Bielscensis, Tykocinensis, Surazensis, Poświętnensis, Plonscensis, Sokołensis, Kobylinensis, Pietkoviensis, Topczewiensis, Wyszkoviensis, Waniewiensis, Łubinensis, Strablensis, Bockowiensis, Kleszczelensis.“

„Decanatus Brancensis cui Ecclesiae Parochiales subsunt sequentes: Brancensis, Domanoviensis, Dołoboviensis, Kuczynensis, Dombroviensis, Wysocensis Masoviensis, Jabłonensies Rudcensis, Piekutensis, Domanoviensis, Działkovicensis, Jabłonensis, Kuleszensis, Dombroviensis“.

„Decanatus Drohiciensis cui sequentes sunt subiectae Ecclesiae: Drohiciensis, Sadoviensis, Siemiaticensis, Ostrożanensis, Sledzianoviensis, Perlejovien-sis, Ciechanoviensis, Grannensis, Vinnensis, Mielecensis, Niemieroviensis.“¹⁷

Należy przypuszczać, że w okresie, w którym działał ks. J.K. Kluk skład tych dekanatów nie uległ zmianie.

II. Kserograficzne odbitki z niektórych źródłowych dokumentów dotyczących ks. Jana Krzysztofa Kluka

1. Metryka urodzenia ks. J. Kluka. ADD APC I/B?7 s. 13 „b“

Ciechanowiec
 d. 13. m. 1739. Cap: Joanne
 Christoforu fil: Joannis Chri-
 stofori artis murarie Architecti
 et Elizabethae Li: L:
 L: Mathias Rodolphi Notaria-
 Sa avec et N: D: Turan n: B:
 sulski. Sa Somo plebanus:

2. Objęcie probostwa w Ciechanowcu. ADD APC I/D/1, s. 1.

LIBER

mortuorum

in Parochia Ciechanoviensi

Incipiens immediate post
obitum A. R. D. Gaspari Ko-
koszka Curati Ecclie Ciechanoy

Anno

1770.

Curā P. D. Joann. Christophori
Kluk, ante Parochi Vinnensis,
nunc vero Canonici Krusvicen-
et Prastensis, Decani Drohicik
Parochi Ciechanoviensis.Deinde Canonici Cathedralis Loooniae
Artium Liberales et Philosophiae
Doctoris, Academia et Universitatis
Vilnensis Socius.

3. Przyjęcie ks. J.K. Kluka i jego matki Elżbiety do Bractwa Trójcy Świętej w Ciechanowcu. ADD APC I/V/Fr/1, s. 7, 9 „b“

KSIĘGA BRACTWA
TRÓJCY ŚWIĘTEJ
W Kościele Ciechanowieckim przez Głównie Wiel-
możnych Ichmę Tomaszę y Tępsę GŁÓWNYCH
Kulczyckich, Ostrowskich de: Starszości fundowanego
y Roku 1760. w Dniu Świętej Trójcy do tego
Kościółta solemnie przy Sierney Parostwa Grzegorza Gł-
stenci, przy bieżu L. Armata y rezonancy Ławelle in-
duktowanego przez W. Imci Kuznia Pana Przemysła
Dziatkę Drohobickiego Sztubnera Graninistę.

Ewa Olawska.
R.D. Christophorus Kluk Albarista Cecha-
nowiczan.
Jof. P. Maciej Jablonski.
Walenty Mierzanowski.
Lukasz Mierzanowski.
Rozalia Pachnicwidonna.
Elżbieta Izewska.
R. 1764.
7. Główni: Adalbertus Mierzanowski.
Nicholas Polakowski.

Króć 1771. J. 26. Maja.
Kl. Idonius Polakowski O. P. F. Strykowski
Oborbania Reforty ex Convent
Borkowien.
W Pani Matłogata Markowska Woycka
Mielnicka.
W Panu Józefu Markowski Woycki Mich.
W Pani Franciszek Markowski Woycki Mich.
Pani Elżbieta Klukowa.
Pani Anna Wybarowska.
Pani Apollonia Malusiewska.
Pani Katarzyna Rozumowicka.

4. Liber Missionum In Domo Siemiaticensi Ab Anno Domini 1720 (Księga Misji w doku siemiatyckim od rpku Pańskiego 1720). Oryginał w Archiwum Księży Misjonarzy w Krakowie – LMS. Kopia kserograficzna w Archiwum Diecezjalnym w Drohiczyńnie – ADD.

Liber
Missionum
In Domo Siemiaticensi
Ab Anno Domini
1720

" Civitas Ciechanowice
Eodem anno id est 1720. Inchoata est Missio ad multas pro-
ces 1788. A. Wolinski, Capite Nubay. In Ecclesia S. Michaelis
Ciechanowice Capis Rector et R. Kluck. Qui choravit septi-
manis duabus. Communicaverunt de Ritu Latino 2500. Inter
de Ritu vero Greco. circiter 200. Adjuvantes fuerunt. Propter ope-
rarios nostros. A. D. Thomas Chmielewski, S. J. S. R. S.
Ch. Ciechanowice. R. Antonius Wadouski et Catechista. Ch. Ju-
annem Smacteff. Quatuor Sacerdotes ordinis minorum.

314
404.
Ciechanowice Oppidum.
In hoc Oppido sub tempore Jubilai inchoata est Missio Domi-
nica ad. post Pentecosten que duravit duabus septimanis.
Catechesi et Concionibus more apud nos solito habebantur. hae
Missio Inchoatione publica peracta finita est. Operarii fuerunt
R. Antonius Wadouski et Ch. Wolinski. Communicantes Nunci
ruf Communicantes fuerunt 5069

6. Liber Exercitandorum In Domo Siemiaticensi Ab Anno 1720. (Księga odbywających rekolekcje w domu siemiaticzym od roku Pańskiego 1720). LMS – Archiwum Księży Misjonarzy w Krakowie. Kserokopia w ADD.

Liber
Exercitandorum
In Domo Siemiaticensi
Ab Anno Dni
1720

Aprili
Die 15 Aprilis finit Recollectiones Spirituales quinq[ue]
dierum M. R. Kluk Praepositi et Commendarius Ecclesie
Ciechanoviensis in ordine ad renovandum in eo spiritum
Ecclesiasticum. Director quo fuit M. R. Paulus Cecheli. C. M. J.

23. Anni Aprilis Recollectiones M. R. Kluk Praepositi Ciechanoviensis S. d. grati
sub Directione M. R. Pauli Cecheli.

n. 2. Martii abhinc Recollectiones S. d. grati M. R. Kluk Praepositi
Ciechanoviensis sub directione M. R. Pauli.

Die 27. Augusti finit Recollectiones Quinq[ue] Dies
J. A. R. D. Kluk Decanus Drohyczanensis Praepo-
situs Ciechanove sub directione M. R. J. Kmiciejki.

Die 10. Julii. Adhuc R. D. Kluk abhinc Recollectiones
S. d. grati. sub Directione M. Madziarskiego C. M. J.

7. Kronikarskie zapiski ks. J.K. Kluka w Księdze zmarłych Parafii Ciechanowiec.
ADD APC I/D/1, s. 3 „b“, 10 „b“, 16 „b“, 18 „b“.

Ciechanowiec.
 22 Martij mortua e. Stamala Marianna sor.
 Samuehis Lutowski armos. circiter 20 Die
 et Serontis remissa sepulta in Ciechanow.
 Proferka.
 25 Martij mortua e. Marianne Filia Labory in
triviatu an no 7 sepulta in Ciechanow.
 (In hoc tempore
 pluri sunt in
 Catechismo duo mi-
 lites de militia
 transhoritarum in
 pralis a Polaris
 occisi, quorum
 licet nomina ind-
 ignota attamen
 ex fide testium
 constabat illos
 fuisse Catholicos
 deor sepultura
 Ecclesiastica non
 indignos. fordidit
 hoc circa ultima
 dies memo pre-
 teriti nempe fe-
 bruarii.

Ciechanow.
 22 Martij mortua e. Labory Barbara laboryanica
 was Udus no 10 anno disposita sepulta in Ca-
metrio.
 21 Martij hoc anno
 Hora illa pomeridia-
 na in Opido (Scha-
 nowia, flante vento
 vehementi, incendio
 devastavit incipiendo
 a p[ar]te Kazarska, du-
 usq[ue] ad Ecclesiam S. Ioh[annis]
 p[ar]te exclusio, domos
 Judaeor[um] in Foro 32.
 Christianor[um] in placi
 Malacka et Lusa 23.
 Horrea 10. Praea-
 torum 1.

Ciechanowice.
 Aprilis Martij Maria Filia S. Gerod Christiam
 et Patrona Mischayen Mariarum Domat sepulta
 in Opidie.
 Die illa est per-
 pertino tempore. In hoc
 tempore nonnulli Barones (Scha-
 nowia) certis gradibus
 incendio est devastatum.
 Sane consumpta sunt
 omnes casa mercatorum
 cum plurimis est mercat.
 Insuper tam in corpora
 Opido, quam etiam in El-
 bi tolaris, Drohiczka, La-
 sa et extra fluvium Mar-
 slowe in parte, plurima a-
 dificia tam Christianor[um]
 q[uam] Judaeor[um], cum Syra-
 goga, Balneo, Stroliadi-
 no, etc. Numerus ad-
 fectus combustorum gene-
 raliter sumptus officit
 270: inter que hume-
 rantur 23 domus Ani-
 stiamorum, cum adpar-
 tis horreis et c.

Annus 1782.

Ciechanowiec.

8. 1. Januarii, hora 5ta pomeridianä; morbi molestus plus decem septimanis patuit: pie & exemplariter toleratis: Sacramentis alyvotius christianä morte refectus: Ecclä Ciechanovicensis (Bilator; sacerdotum verus Cultor, Subditorum & miserabilium Pater: Christiana Legio ardens Zelator & ultimum clavus vite terminum P. M. D. D. D. Thomas Jones de Tenesyn Gzoliński, Nurensis Ostroviensis, Cameneccy, de Capitaneus. Annos 63. Utinam diutius videret! Sepultus in Sepulchro Ecclä.

8. Metryka zgonu matki ks. J.K. Kluka, Elżbiety Klukowej. ADD APC I/D/1, s. 43, nr 100/1794.

Ciechanowiec.

12. Ibris Hora media de meridiano, mortua est Christiana Mater moderni Pastoris Ecclä Ciechanovicę: G. Elisabetha (consors olim G. Adriani Christophori Kluk, annor 86, & dierum 24. Pie vixit, pie mortua: in aegritudine plus quam annuali pluries confessa communitate: ultimo Viatico, Extrema unctione refecta, generali absolutione donata, obdormiuit in Dño. Sepulta in Sepulchro Ecclä.

9. Metryka zgonu ks. Jana Krzysztofa Kluka. ADD APC I/D/1, s. 50, nr 49/1796.

Ciechanowiec

Anno Dni 1796° Die 2. Julii —
 49 Mortuus est Per Illustris Regem Polon
 10. Dnus Christophorus Kluk (cum fratre
 & Bresteni: Parochus Ecclesie Ciechano-
 viceensis. Socius in Universit. Vitrono:
 In literis eruditissimus, praesertim in Philo-
 sofia Naturali de qua plures Libros edidit.
 Pastor fuit vigilantissimus, in cura Ani-
 marum zelosissimus, erga pauperes —
 singulariter beneficus. Vita exemplaris.
 Vixit Annis 59. Regebat Ecclesiam —
 Ciechano: ut Curatus Annis 9. C. Inci-
 dit in Pulverem in qua per 4. Annos egro-
 tabat non surgendo e lectulo. et tandem
 munty obdormivit in Dno.

Zakończenie

Wydaje się, że podobne wyciągi źródłowe, należałoby sporządzić w oparciu o dokumenty z innych archiwów kościelnych i państwowych, zwłaszcza z Archiwum Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Księży Misjonarzy w Krakowie, ze zbiorów dokumentów po Ossolińskich i Annie Jabłonowskiej. Przekracza to jednak ramy niniejszego opracowania.

Pewien niedosyt pozostawia brak metryki śmierci ojca księdza Kluka, oraz metryk chrztu obu siostr. Niejasność pozostaje co do faktycznego imienia czy imion ojca księdza J. K. Kluka. Raz figuruje on jako Jan Krzysztof a w innym dokumencie jako Adrian. Być może, część z tych braków wynika z faktu zniszczenia częściowego niektórych archiwalnych ksiąg parafialnych parafii ciechanowieckiej, braku stron, na których być może były te dane, których poszukujemy. Mimo upływu 260 lat od urodzin ks. Jana Krzysztofa Kluka ciągle jeszcze czujemy, że nie wszystko zostało o nim powiedziane.

ŹRÓDŁA

Archiwum Diecezjalne w Drohiczynie	–	ADD
Zespół Akt Parafii Ciechanowiec	–	APC
Księga chrztów parafii Ciechanowiec 1739–1742	–	I/B7
Księga zmarłych parafii Ciechanowiec 1770–1798	–	I/D/I
Księga Inwentarzy parafii Ciechanowiec 1770–1841	–	III/I/3
Księga Bractwa Trójcy Przenajświętszej 1760–1929	–	V/FR/1
Zespół Akt Parafii Perlejewo	–	APP
Księga Inwentarzy parafii Perlejewo 1664–1838		
Zespół Akt Parafii Winna	–	APWn
Księga chrztów parafii Winna 1753–1802	–	I/B/4
Księga małżeństw parafii Winna 1750–1803	–	I/M/1
Archiwum Diecezji Siedleckiej		
Zespół Akt Diecezji Łuckiej		
Acta iudiciaria et officialia Consistorii Janoviensis		
Dioecesis Luceoriensis et Brestensis sub regimine	–	D 82
R.D. Antonii Erasmi Wołłowicz episcopi		
Luceoriensis et Brestensis ex annis 1753–1763		
Protocollon decretorum consistorii Janoviensis sub	–	D 87
regimine R.D. Antonii Erasmi Wołłowicz episcopi		
Luceoriensis et Brestensis ab anno 1763 ad annum 1767		
(Wypisy z tych ksiąg znajdują się w Archiwum Diecezjalnym w Drohiczynie)		

Archiwum Księży Misjonarzy w Krakowie	–	LMS
Liber Missionum In Domo Siemiaticensi		
Ab Anno Domini 1720	–	LMS/1
Liber Exercitandorum In Domo Siemiaticensi	–	LMS/2
Ab Anno Domini 1720		
(Kserograficzne kopie tych ksiąg w Archiwum Diecezjalnym w Drohiczynie)		

PRZYPISY

- ¹ W tłumaczeniu na język polski, zapis metrykalny brzmi następująco: „Ciechanowiec. Dnia 13 września 1739 [roku] ochrzciłem Jana Krzysztofa, syna szlacheznego pana Jana Krzysztofa, sztuki murarskiej architekta i Elżbiety małżonków ślubnych. [Do chrztu] trzymali: Maciej Stodolski notariusz zamkowy i szlachetna pani Zuzanna Pisulska z plebańskiego domu“.
- ² „Bogu Najlepszemu, Najwyższemu. Roku 1739 dnia 26 czerwca ten kościół prepozyturalny Ciechanowiecki, prześwietny, najznakomitszy, najprzewielebniejszy Pan Andrzej Stanisław Kostka dziedzic na Załuskich Załuski z Bożej i Stolicy Apostolskiej łaski biskup Łucki i Brzeski, nominat Chełmiński, Opat Czerwiński, Najwyższy Kanclerz Królestwa konsekrował ku czci Trójcy Przenajświętszej i siedem ołtarzy w których umieścił relikwie świętych męczenników: Deodata. ..., Wiktoriany i Św. Klary a niedzielę dziesiątą po Zielonych Świętach ustanowił dniem rocznicy poświęcenia świątyni.“
- ³ Oryginał – znajduje się w Archiwum Diecezjalnym w Siedlcach, pod wyżej wymienioną sygnaturą. W Archiwum Diecezjalnym w Drohiczynie są wypisy z ksiąg dawnej diecezji łuckiej od schyłku XV wieku do trzeciego rozbioru Polski.
Tłumaczenie: „Czynności prawne związane z ustanowieniem czcigodnego Krzysztofa Kluka kłeryka mającego niższe święcenia, altarzystą przy ołtarzu św. Rocha w ciechanowieckim kościele. Stanowisko to było wolne od śmierci i zejścia wielebnego niegdyś Wojciecha Poniatowskiego, bezpośrednio przed tym piastującego to stanowisko. Starania to podjął Jaśnie Wielmożny Tomasz hrabia z Tęczyna Ossoliński, nurski, kamieński na Mazowszu i ostrogski starosta, patron i kolator tego ołtarza.“
- ⁴ „26 sierpnia 1767. Czynności prawne związane z ustanowieniem wielce czcigodnego Krzysztofa Kluka altarzystę ciechanowieckiego na probostwo przy kościele w Winnej, po śmierci wielce czcigodnego Idziego Dąbrowskiego wakujące“
- ⁵ „1767 Czynności urzędowe związane z ustanowieniem wielce czcigodnego Krzysztofa Kluka altarzysty ciechanowieckiego kościoła do kościoła parafialnego w Winnej, wakującego po śmierci i zejściu ongiś wielce czcigodnego Idziego Dąbrowskiego, ostatniego i bezpośrednio jego proboszcza tamtejszego, przez prawowitych patronów i kolatorów prezentowany, w celu powierzenia mu duszpasterstwa, administrowania rzeczami duchowymi i zarządzania dobrami doczesnymi, wspomnianego wcześniej kościoła w Winnej.“
- ⁶ „Koce Borowe. 1767 dnia 14 listopada. Ja Krzysztof Kluk proboszcz winneński po wygłoszeniu trzech zapowiedzi, nie wykrywszy żadnych przeszkód, pobłogosławiłem małżeństwo między szlachetnie urodzonymi Piotrem Zakrzewskim i Agnieszką Niemyską młodymi, w obecności godnych wiary szlachetnie urodzonych Jakuba Olszewskiego z Króli, Marcina Radziszewskiego także z Króli, Kasptra Koca z Koców Borowych.“

- ⁷ Poza cytowanym wstępem spisany jest szczegółowy inwentarz rzeczy kościelnych i proboszczowskich po ks. Kasprze Kokoszcze.
- ⁸ Księga zmarłych w parafii ciechanowieckiej zaczęta bezpośrednio po śmierci wielce czcigodnego pana Jana Krzysztofa Kluka, przedtem proboszcza w Winnej, teraz zaś kanonika kruszewickiego i brzeskiego, dziekana drohicznego, proboszcza ciechanowieckiego. Następnie kanonika katedralnego inflanckiego. Doktor sztuk wyzwolonych i filozofii. Członka Akademii i Uniwersytetu Wileńskiego.“
- ⁹ Jest to ważny przyczynek do charakteryzowania religijności ks. J. K. Kluka i jego matki Elżbiety.
- ¹⁰ „Księga odbywających rekolekcje w Domu Siemiatyckim ad Roku Pańskiego 1720“
 „Roku Pańskiego 1767 w kwietniu. Dnia 15 kwietnia ukończył rekolekcje duchowe, pięciodniowe wielce czcigodny Kluk altarzysta i wikariusz kościoła ciechanowieckiego w celu odnowienia w sobie ducha kościelnego. Przewodnikiem duchowym jego był wielebny Paweł Cieśllicki ze Zgromadzenia Missjonarzy. „Rok 1773. 28 listopada ukończył rekolekcje najprzewielebniejszy najczcigodniejszy pan Kluk prepozyt ciechanowiecki. Rekolekcje trwały przez okres pięciu dni i odbywane były pod kierunkiem wielebnego Ławickiego.“
 „1776. 2 marca zakończył rekolekcje pięciodniowe najprzewielebniejszy najczcigodniejszy pan Kluk prepozyt ciechanowiecki, pod kierunkiem wielebnego Pohla.“
 „1781. dnia 27 sierpnia ukończył rekolekcje pięciodniowe najprzewielebniejszy najczcigodniejszy pan Kluk, dziekan drohiczynski, prepozyt ciechanowiecki, pod kierunkiem wielebnego Ignacego Kamieńskiego.“
 „1752. Dnia 10 września wielce czcigodny pan Kluk zakończył rekolekcje pięciodniowe pod kierunkiem M. Możdżeniewskiego ze Zgromadzenia Misjonarzy.“
- ¹¹ „Księga Misji w Domu Siemiatyckim ad roku 1720.
 „271. Miasto Ciechanowiec. Tegoż roku 1770, 18 września zaczęła się misja wskutek wielu prośb zanoszonych przez Wielmożnych Panów Ossolińskich starostów nurskich, w kościele parafialnym w Ciechanowcu. Proboszczem tego kościoła jest przewielebny Kluk. Trwała dwa tygodnie. Do komunii przystąpiło z obrządku łacińskiego około 2600 osób, z obrządku greckiego około 300. Oprócz naszych pracowników, przewielebnego Tomasza Chmielewskiego, superiora, przewielebnego Czechowicza, wielebnego Antoniego Wadowskiego i katechety umiłowanego Jana Dmoszewskiego, pomagało czterech kapłanów z Zakonu Braci Mniejszych.“
 „314. Ciechanowiec Miasto. 1775.
 W tym mieście, podczas Jubileuszu zaczęła się misja w niedzielę 18 po Zielonych Świątkach, która trwała dwa tygodnie. Katechezy i kazania głoszone były zgodnie z przyjętym u nas zwyczajem. Ta misja zakończyła się uroczystą procesją. Pracownikami byli wielebny Antoni Wadowski i umiłowany Lewiński, seminarzysta. Liczba przystępujących do komunii świętej wynosiła 5069 osób.“
- ¹² „Teraźniejszy stan Kościoła Perlejewskiego, opisany podczas Wizytacji dziekańskiej. odbytej z polecenia prześwietnego, najdostojniejszego i najprzewielebniejszego pana Feliksa Pawła Turskiego, biskupa łuckiego i brzeskiego, kawalera orderu Orła Białego i Świętego Stanisława. Wizytacja dokonana przez przewielebnego i wielce czcigodnego pana Jana Krzysztofa Kluka, kanonika inflanckiego, dziekana drohiczynskiego, prepozyta ciechanowieckiego. Roku Pańskiego 1787.“
 „Inwentarz Kościoła Perlejewskiego, sporządzony przy wprowadzeniu wielce czcigodnego Jakuba Zaręby, obecnego proboszcza, przeze mnie wielce czcigodnego Krzysztofa Kluka. k[anonika] I[nflanckiego] dziekana drohiczynskiego, prepozyta ciechanowieckiego, do tego kościoła. Wiernie sprawdzony i spisany Roku Pańskiego 1782, dnia 15 maja.“
- ¹³ „Okolo tego czasu, pogrzebani zostali na cmentarzu dwaj żołnierze moskiewscy, zabici podczas bitwy przez Polaków. Wprawdzie ich imiona są nieznanne, to jednak w świetle zeznań

świadków, byli wyznania katolickiego. Dlatego byli godni pogrzebu kościelnego. Miało to miejsce w ostatnich dniach poprzedniego miesiąca, mianowicie w lutym.

„Dnia 21 marca tego roku o godzinie trzeciej po południu w mieście Ciechanowcu, podczas gwałtownej wichury pożar strawił począwszy od ulicy Kozarskiej aż do kościoła rytu greckiego wyłącznie. 32 domy żydowskie. Domów chrześcijan na ulicach Maleckiej i Kusej 23, stodoł 10, browar 1.“

„Dnia trzeciego maja wieczorną porą, około godziny dziewiątej. Miasto Ciechanowiec zostało zniszczone przez ciężki pożar. Ogień pochłonął wszystkie stragany kupców z całym towarem. Ponadto i w samym mieście jak również na ulicach: Kozarską, Drohiczką, Kusą i poza rzeką Nurzec, Nowe Miasto, wiele budynków tak chrześcijan jak i Żydów z Synagogą, łaźnią, młynem itd. Liczba spalonych budynków łącznie wynosi 270, wśród których 23 domy chrześcijan z przylegającymi stodołami itd.“

„Ciechanowiec. Dnia 3 października. Po skończonej misji, prowadzonej przez kapłanów ze Zgromadzenia Misjonarzy z Domu Siemiatyckiego, po czterdziestogodzinnym nabożeństwie, po uzyskaniu zezwolenia Oficjalatu Janowskiego, oczyszczenia grobowca i ossarium (kostnicy) tego dnia odbyło się uroczyste nabożeństwo za zmarłych. zebrane też kości, gdziekolwiek odkryć się je dało. zostają uroczystie pochowane na cmentarzu. Miejsce tego pochówku znajduje się po wschodniej części w stosunku do Kościoła. niedaleko od muru cmentarnego i kostnicy (ossarium) do wspólnego grzebania kości zmarłych. Wykopana w tym celu ziemia odłożona w pobliżu ossarium niewielką ilość kości. Najprawdopodobniej w tym miejscu kiedyś dokonano pochówku kości, ale dawniej niż sięga ludzka pamięć.“

„Rok 1782. Dnia 1 stycznia o godzinie 6 po południu, po cierpliwym i wzorowym zniesieniu cierpień związanych z trwającą dziesięć tygodni chorobą, życie kolatora kościoła ciechanowieckiego zaopatrzonego kilkakrotnie zgodnie z chrześcijańskim zwyczajem, sakramentami świętymi dobiegło końca. Prawdziwego przyjaciela kapłanów, ojca dla poddanych i nieszczęśliwych, gorącego zwolennika chrześcijańskich zasad życia, jaśnie oświeconego, wielmożnego pana Tomasza hrabiego z Tęczyna Ossolińskiego. starosty nuskiego, ostrowskiego, kamienieckiego itd. Liczącego 65 lat. Oby żył dłużej! Pochowany został w grobowcu w kościele.“

¹⁴ „1794. Ciechanowiec. Dwunastego grudnia o godzinie w pół do pierwszej po południu zmarła ukochna matka obecnego pasterza kościoła ciechanowieckiego pani Elżbieta, małżonka niegdyś Adriana Krzysztofa Kluka, miała lat 86 i 24 dni. Pobożnie żyła i pobożnie zmarła. W trwającej ponad rok chorobie, często spowiadała się, przyjmowała komunię świętą, umocniona Wiatykiem i Ostatnim Namaszczeniem, obdarowana generalną absolucją, zasnęła w Panu. Pochowana w grobowcu kościoła.“

¹⁵ „Ciechanowiec. Roku Pańskiego 1796. Dnia 2 lipca. Zmarł najczcigodniejszy przewielebny pan Krzysztof Kluk, kanonik inflancki i brzeski. Proboszcz kościoła ciechanowieckiego. Związany z Uniwersytetem Wileńskim. Niezwykły erudyta w dziedzinie piśmiennictwa, zwłaszcza w zakresie historii naturalnej. Z tej dziedziny wydał wiele książek. Był najtroskliwszym pasterzem, najgorliwszym w trosce o dusze, niezwykle dobroczynny w stosunku do biednych. W życiu nienaganny. Żył 59 lat. W charakterze proboszcza rządził kościołem ciechanowieckim 26 lat. Zapadł na suchoty, chorował przez 4 lata nie wstając z łóżka, zaopatrzone sakramentami zasnął w Panu.“

¹⁶ Kopia. Oryginał w Zbiorze Wiktora Gomulickiego. Kopia dostarczona przez mgr Kazimierza Uszyńskiego. Zachowana została pisownia taka, jak w kopii testamentu.

¹⁷ W świetle Zespołu Akt diecezji łuckiej, przechowywanych w Archiwum Diecezjalnym w Siedlcach pod sygnaturą ADS D 58, s. 99. Taki był skład tych trzech dekanatów w 1727 roku. Wypisy z akt tego zespołu przechowywane są w Archiwum Diecezjalnym w Drohiczynie.

**The Known and Unknown Sources of Information on the Rev. Jan Krzysztof Kluk
from the Drohiczyn's Diocese Archives**

SUMMARY

The aim of the work *Znane i nieznanne źródła dotyczące ks. Jana Krzysztofa Kluka w zasobach akt Archiwum Diecezjalnego w Drohiczynie* (The Known and Unknown Sources of Information on the Rev. Jan Krzysztof Kluk from the Drohiczyn's Diocese Archives) is to publish the archival records about the Rev. J.K. Kluk, the parish priest of Ciechanowiec and a great naturalist. Some of them had been unknown at all or hadn't been cited precisely. That's why the texts are published in the original Latin or Polish together with short commentaries and the copies of the original documents. All of that gives the readers an opportunity to analyze the authentic materials such as the baptismal certificate of the Rev. J.K. Kluk, his appointment to the post of altarist of St. Roch in the church of Ciechanowiec or his appointment as parish priest in Winna, as well as birth certificates and other documents, which he had written. The documents include also to Rev. Kluk's and his mother Elżbieta's admission to the Fraternity of Holy Trinity in Ciechanowiec, numerous certificates of five days closed retreat at the Missionary Fathers' convent at Siemiatycze and accounts of the missions of the Priests of the Mission (lazarists) at Siemiatycze to Ciechanowiec. Other documents comprise Rev. Kluk's remarks on some problems of the parishes during his inspections of them when was Dean his notes written between the lines of birth certificates in parish registers, his mother's and his own certificates of death, as well as copy of his last will.

The current study may prompt other archivists, especially the workers of the Document Archives in Warsaw, „Ossolineum“, Vilnius University Archives, the Priests of the Mission Archives in Kraków, to publish the sources on the life and activity of the Rev. J.K. Kluk.

In spite of the last fact that already 260 years have passed from the day of his birth, we feel that far from everything has been said about this good shepherd and great scientist.